

Lublinská škola kognitívnej lingvistiky

Miroslava Kitková

Inštitút ukrajínistiky a stredoeurópskych štúdií, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

miroslavakitkova@gmail.com

Dňa 20.10.2014 pripravila Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, pobočka Prešov, v spolupráci s Inštitútom ukrajínistiky a stredoeurópskych štúdií a Inštitútom slovakistických, mediálnych a knižničných štúdií Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove prednášku prof. dr. hab. Ryszarda Tokarského, riaditeľa Inštitútu poľskej filológie Univerzity Marie Curie-Skłodowskej v Lubline, na tému *Czy semantyka jest dyscypliną autonomiczną?*, ktorá sa uskutočnila v rámci projektu *Visegrad University Studies Grant*.

Čím sa zaoberá sémantika? Odpoveď nie je jednoduchá. Za sémantikou stojí niečo viac ako iba význam slov. To sú úvodné slová profesora Tokarského, ktorý nimi začal svoju prednášku pre študentov a pedagógov FF PU. Ako profesor Tokarski podotkol, existujú dva pohľady na sémantiku. Na jednej strane možno (lexikálnu) sémantiku chápať odraz skutočnosti psychicky spracovaný vo vedomí používateľov jazyka, jazykovo stvárnený formou slova i vzťahom k iným jednotkám jazyka a konkretizovaný pri použití slova v kontextoch. Tento postoj zastávajú v Poľsku najmä predstavitelia štrukturalizmu na Univerzite Mikuláša Kopernika v Toruni. Druhý pohľad reprezentujú pracovníci a tím profesora Ryszarda Tokarského z Univerzity Marie Curie-Skłodowskej v Lubline, ktorí sémantiku vnímajú nielen ako vedu o význame slov, ale aj ako spôsob myslenia človeka o svete a hodnotenia sveta. Kým štrukturalisti tvrdia, že jazyk tvorí kultúru, podľa profesora Tokarského a lublinskej školy je *jazyk jednou zo zložiek kultúry*. Argumentuje tým, že v jazyku musíme často siahať aj do mimojazykovej reality, teda do histórie alebo kultúry ako takej, aby sme porozumeli významu, čo sa stáva najmä pri textoch krásnej literatúry, pretože prvý význam slova nie je vždy tým pravým, esenciálnym významom. Ako ďalej profesor Tokarski podotkol, je potrebné nazerať na konotácie novým spôsobom, pretože aj tie si zvyknú protirečiť, čo demonštroval na nasledujúcom príklade: *si pre mňa (ako) vzduch*. Vzhľadom na to, že bez vzduchu sa nedá žiť, tento výrok použijeme, ak chceme niekoho ubezpečiť, aký je pre nás nesmierne dôležitý. Avšak na druhej strane, vzduch nemožno ohmatať, ochutnať ani chytiť, takže tento výrok možno pochopiť aj ako vyjadrenie ľahostajnosti, či dokonca odporu voči konkrétnej osobe. Na základe uvedeného príkladu teda vidíme, že v jazyku potrebujeme pracovať aj s novými, nielen ustálenými spôsobmi myslenia a hodnotenia. V sémantike, podľa profesora Tokarského, ide hlavne o triádu, teda interpretáciu sveta v jeho bežnom, základnom význame, potom smerujeme k vedeckému uchopeniu a napokon aj k umeleckému uchopeniu sveta. Preto lublinská škola a profesor Tokarski tvrdia, že sémantika nie je úplne autonómnou disciplínou, lebo neraz si musí pomáhať aj mimojazykovým kontextom.

Na záver svojej prednášky profesor Tokarski zdôraznil, že sémantika nie je jednoduchá disciplína a vyžaduje si *ľudí s fantáziou*. Veríme, že cyklus prednášok profesora Tokarského sa ešte neskončil a už čoskoro opätovne vystúpi pred slovenskými študentmi s novou a zaujímavou prednáškou.